

HUDUDLARNING INVESTITSYAVIY SALOHIYATINI OSHIRISHDA MOLIYA-KREDIT VOSITALARINING TA'SIRINI TAHLIL QILISH

Toshanov Shuxrat

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

ORCID: 0009-0002-5801-0829

toshanovshuxrat1994@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini oshirishda moliya-kredit vositalarining, xususan, tijorat banklari investitsion kreditlari va fiskal preferensiyalarning ta'sirchanligini baholash hamda ushbu mexanizmlarni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflarni ishlab chiqishdan iborat. Ishda hududiy iqtisodiy o'sishni moliyalashtirishdagi tizimli muammolar aniqlanib, markazlashgan resurslar taqsimotini hududlar ixtisoslashuviga moslashtirish zarurati asoslangan.

Kalit so'zlar: hududiy investitsion salohiyat, moliya-kredit mexanizmi, investitsion kreditlash, fiskal preferensiyalar, moliyaviy desentralizatsiya, hududiy nomutanosiblik.

АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА ПОВЫШЕНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНОВ

Тошанов Шухрат

Денауский институт предпринимательства и педагогики

Аннотация. Целью данной статьи является оценка эффективности финансово-кредитных инструментов, в частности, инвестиционных кредитов коммерческих банков и фискальных преференций, в повышении инвестиционной привлекательности регионов, а также разработка научно обоснованных предложений по совершенствованию данных механизмов. В работе выявлены системные проблемы финансирования регионального экономического роста и обоснована необходимость адаптации распределения централизованных ресурсов к специализации регионов.

Ключевые слова: региональный инвестиционный потенциал, финансово-кредитный механизм, инвестиционное кредитование, фискальные преференции, финансовая децентрализация, региональная диспропорция.

ANALYSIS OF THE IMPACT OF FINANCIAL AND CREDIT INSTRUMENTS ON ENHANCING THE INVESTMENT POTENTIAL OF REGIONS

Toshanov Shukhrat

Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

Abstract. This article aims to assess the effectiveness of financial-credit instruments, particularly investment loans from commercial banks and fiscal preferences, in enhancing the investment attractiveness of regions, and to develop scientifically grounded proposals for improving these mechanisms. The paper identifies systemic problems in financing regional economic growth and substantiates the necessity of aligning centralized resource allocation with regional specialization.

Keywords: regional investment potential, financial-credit mechanism, investment lending, fiscal preferences, financial decentralization, regional disparity.

Kirish.

Jahon iqtisodiyotidagi beqarorlik va global raqobatning kuchayishi sharoitida milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlash, avvalo, mamlakat hududlarining ichki imkoniyatlarini to'liq ishga solish va ularning investitsiyaviy jozibadorligini oshirishni taqozo etadi. Bugungi kunda hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda faqatgina ma'muriy buyruqbozlik usullaridan voz kechib, bozor mexanizmlariga, xususan, samarali moliya-kredit vositalariga tayanish eng ustuvor vazifa hisoblanadi.

Investitsiyalar – hududiy iqtisodiyotning “qon tomiri” bo'lib, ularning oqimi nafaqat infratuzilmani yangilash, balki yangi ish o'rinlari yaratish va aholi daromadlarini oshirishga xizmat qiladi. Biroq, amaliyotda moliya-kredit resurslarining markazlashganligi va hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarning saqlanib qolayotgani mazkur sohada chuqur ilmiy tadqiqotlar olib borishni talab qiladi.

O'zbekistonda hududlarni mutanosib rivojlantirish masalasi davlat siyosatining strategik yo'nalishiga aylangan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrda “O'zbekiston – 2030” strategiyasi to'g'risida”gi PF-158-son Farmonida mamlakatimiz iqtisodiyotiga 250 milliard dollar investitsiya jalb qilish va hududlar ixtisoslashuvidan kelib chiqib, “drayver” sohalarni rivojlantirish ustuvor maqsad sifatida belgilangan. Shuningdek, Prezidentning tadbirkorlik muhitini yaxshilashga oid qarorlarida tuman va shaharlarning iqtisodiy ahvolidan kelib chiqib, ularni 5 ta toifaga ajratish va shu asosda tabaqalashtirilgan soliq hamda kredit rejimlarini joriy etish mexanizmi belgilab berilgan. Davlatimiz rahbari ta'kidlaganidek: “Har bir hududning o'ziga xos xususiyatlari, xomashyo bazasi va mehnat resurslaridan samarali foydalanish uchun moliyaviy mustaqillikni oshirish va bank kreditlarini hududiy loyihalarga maqsadli yo'naltirish zarur”. Mazkur vazifalar ijrosi hududiy investitsiya muhitini shakllantirishda moliya-kredit vositalarining ta'sirchanligini ilmiy jihatdan baholashni kun tartibiga qo'ymoqda.

Iqtisodiy islohotlar natijasida hududlarga investitsiya kiritish hajmi ortib borayotgan bo'lsa-da, Toshkent shahri va chekka viloyatlar o'rtasidagi nomutanosiblik yuqorilgicha qolmoqda. Tijorat banklari kredit portfelining asosiy qismi poytaxtda konsentratsiyalashganligi, hududiy tadbirkorlar uchun uzoq muddatli va arzon moliyaviy resurslarning yetishmasligi, shuningdek, soliq imtiyozlarining har doim ham kutilgan samarani bermayotgani tadqiqotning asosiy ilmiy muammosi hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi.

Hududlarning investitsiyaviy salohiyatini oshirish va iqtisodiy rivojlanishni moliyalashtirish masalalari milliy va xalqaro miqyosda keng o'rganilayotgan dolzarb yo'nalish hisoblanadi. Taqdim etilgan adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, olimlar ushbu muammoni bir necha yo'nalishda tadqiq etganlar: fundamental moliya nazariyalari, to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar ta'siri, fiskal siyosat va raqamli iqtisodiyot omillari.

Milliy iqtisodchi olimlardan Vahabov va Malikov (2019) moliya tizimining iqtisodiy o'sishdagi o'rnini fundamental jihatdan asoslab, davlat moliyaviy siyosati hududiy resurslarni safarbar etishga qaratilishi lozimligini ko'rsatadilar.

Abdullaev (2021) bank tizimining hududiy rivojlanishdagi rolini o'rganib, mavjud muammolar sifatida bank resurslarining qisqa muddatliligi va kreditlash jarayonidagi byurokratik to'siqlarni ko'rsatib o'tgan. Xurramov (2022) esa moliya-kredit mexanizmlari orqali hududiy iqtisodiyotni barqarorlashtirish yo'llarini tahlil qilib, kreditlashning hududiy klasterlar bilan bog'liqligini kuchaytirishni taklif etadi.

Xorijiy olimlardan Batrancea va boshqalar (2021) panelli ma'lumotlar asosida iqtisodiy o'sish determinantlarini tahlil qilib, bank kreditlari va soliq siyosati o'sishning asosiy drayverlari ekanligini isbotlaganlar. Dinh va hammualliflar (2019) rivojlanayotgan mamlakatlarda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning ta'sirini o'rganib, ular qisqa muddatda emas, balki uzoq muddatda ijobiy samara berishini aniqlaganlar.

O'zbekiston sharoitida Tursunov (2020) iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish omillarini tadqiq etgan. Ergashev (2020) esa kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish hududiy iqtisodiy o'sishning eng muhim omili ekanligini ta'kidlaydi.

Hududiy rivojlanishda moliyaviy mustaqillik masalasini Martinez-Vaskez va Timofeev (2020) chuqur o'rganib, fiskal desentralizatsiya (mahalliy byudjet vakolatlarini kengaytirish) hududiy iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ilmiy asoslaganlar.

Milliy amaliyotda Berdiyev (2023) hududiy investitsiya muhitini yaxshilashda soliq imtiyozlarining samaradorligini tahlil qilib, yalpi imtiyozlar o'rniga manzilli va natijadorlikka asoslangan preferensiyalarni qo'llash zarurligini qayd etgan.

Zamonaviy tadqiqotlarda raqamli texnologiyalarning o'rni alohida ajralib turadi. Zhang va boshqalar (2019) hamda Li va Liu (2021) Xitoy misolida raqamli moliya (Digital Finance) hududiy tafovutlarni qisqartirish va moliyaviy xizmatlar ommabopligini oshirishda an'anaviy banklardan ko'ra samaraliroq ekanligini isbotlaganlar.

Ushbu yondashuvni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish masalasida Rasulov (2024) raqamli iqtisodiyot sharoitida hududiy investitsion loyihalarni kreditlashning innovatsion usullarini (kraudfanding, fintex) joriy etish bo'yicha o'z takliflarini ilgari surgan.

Tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, hududiy rivojlanishni moliyalashtirish bo'yicha ko'plab ilmiy ishlar qilingan bo'lsa-da, bank kreditlari foiz stavkalari va soliq imtiyozlarining hududiy investitsiya oqimiga qiyosiy ta'siri yagona ekonometrik model doirasida yetarlicha o'rganilmagan. Ushbu tadqiqot aynan shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur tadqiqotda hududlarning investitsiyaviy salohiyatini oshirishda moliya-kredit vositalarining ta'sirini baholash uchun miqdoriy va empirik tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayoni tizimli yondashuvga asoslangan bo'lib, unda statistik ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va ekonometrik modellashtirish bosqichlari qamrab olingan.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Tadqiqot doirasida 2018-2024-yillar oralig'ida O'zbekiston Respublikasi hududlariga yo'naltirilgan moliya-kredit oqimlari va asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilindi. Tijorat banklari kredit portfelining hududiy diversifikatsiyasi ko'rsatkichlari shuni ko'rsatmoqdaki, kredit qo'yilmalarining asosiy qismi poytaxt mintaqasida konsentratsiyalashgan. 2024-yil yakunlariga ko'ra, jami kreditlarning 54,2 foizi Toshkent shahriga to'g'ri kelgan bo'lsa, qolgan 13 ta hududning ulushi 45,8 foizni tashkil etdi (1-jadval).

1-jadval

Hududlar kesimida ajratilgan kreditlar va asosiy kapitalga investitsiyalar (2024-yil holatiga)

Hududlar	Jami kreditlar (trln. so'm)	Respublika ulushidagi o'rni (%)	Asosiy kapitalga investitsiyalar (trln. so'm)	Investitsiyadagi bank kreditlari ulushi (%)
Toshkent sh.	168.4	54.2	112.5	38.4
Navoiy vil.	21.2	6.8	24.1	16.5
Toshkent vil.	19.5	6.3	28.3	14.2
Surxondaryo vil.	11.4	3.7	13.8	11.3
Boshqa hududlar	90.1	29.0	132.4	19.6

Manba: O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Moliya-kredit omillarining hududiy investitsion faollikka ta'sirini baholash uchun quyidagi ko'p omilli log-chiziqli regressiya modeli tuzildi:

$$\ln(INV_t) = \beta_0 + \beta_1 \ln(CR_t) + \beta_2 \ln(IR_t) + \beta_3 \ln(TAX_t) + \varepsilon_t$$

Bunda:

INV_t – Asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi;

CR_t – Hududga ajratilgan uzoq muddatli bank kreditlari hajmi;

IR_t – O'rtacha tortilgan yillik kredit foiz stavkasi;

TAX_t – Hududiy soliq yuki darajasi.

Regressiya tahlili natijalari:

Modelning aniqligi (R^2): 0.892 (Investitsiya hajmidagi o'zgarishlarning 89,2 foizi tanlangan omillar hisobiga to'g'ri keladi).

Fisher mezoni ($F - stat$): 154.3 ($p < 0.01$, model statistik ahamiyatli).

Durbin-Watson statistikasi: 1.98 (avtokorrelatsiya mavjud emas).

Olingan koeffitsiyentlar qiymati:

1. $\beta_1 = 0.54$: Bank kreditlari hajmining 1 foizga oshishi hududiy investitsiyalarning 0.54 foizga ortishiga olib keladi.

2. $\beta_2 = -0.71$: Kredit foiz stavkalarining 1 foizga oshishi investitsion faollikni 0.71 foizga pasaytiradi (kuchli teskari korrelatsiya).

3. $\beta_3 = -0.32$: Soliq yukining ortishi investitsiyaga salbiy ta'sir ko'rsatadi, ammo ta'sir darajasi kredit foiziga nisbatan pastroq.

Tahlil qilinayotgan davrda tijorat banklari tomonidan hududlarga ajratilgan kreditlarning muddatli tarkibida quyidagi tendensiyalar qayd etildi:

Qisqa muddatli kreditlar (1 yilgacha): Jami portfelning 68,5 foizi.

Uzoq muddatli investitsion kreditlar (3 yildan yuqori): Jami portfelning 31,5 foizi.

Toshkent shahrida uzoq muddatli kreditlar ulushi 42 foizni tashkil etgan bo'lsa, chekka hududlarda (Surxondaryo, Qashqadaryo, Xorazm) bu ko'rsatkich 18–22 foiz oralig'ida shakllangan. "Erkin iqtisodiy zonalar" – EIZ faoliyat yuritayotgan tumanlarda soliq imtiyozlari va kredit kafolatlari hisobiga investitsiya oqimi qo'shni hududlarga nisbatan 1,8 barobar yuqori ko'rsatkichni qayd etdi.

Tadqiqot natijasida aniqlangan kredit resurslarining Toshkent shahrida o'ta yuqori darajada konsentratsiyalashuvi (54,2%) va chekka hududlarda bu ko'rsatkichning pastligi (3–6%), klassik iqtisodiyot nazariyasidagi "Markaz – Periferiya" modelining O'zbekiston sharoitida yaqqol namoyon bo'layotganini tasdiqlaydi. Bu holat tijorat banklarining hududiy filiallari mustaqilligi cheklangani va kredit risklarini baholash tizimi poytaxtga bog'langanligi bilan izohlanadi.

Bizning regressiya tahlilimizda kredit foiz stavkalarining investitsiyaga ta'siri $\beta_2 = -0.71$ soliq yuki ta'siridan $\beta_3 = -0.32$ kuchliroq ekanligi aniqlandi. Bu natija J.Stiglits va A.Vayss (1981) tomonidan ilgari surilgan "kredit bozoridagi axborot asimmetriyasi va foiz stavkalarining cheklovchi roli" nazariyasiga to'liq mos keladi.

Biroq, ayrim mahalliy iqtisodchilar (masalan, soliq siyosati tarafdorlari) asosiy drayver sifatida soliq imtiyozlarini ko'rsatgan edi. Bizning tadqiqotimiz shuni ko'rsatdiki, hududiy tadbirkor uchun soliq ta'tilidan ko'ra, "arzon va uzoq muddatli resurs" muhimroqdir. Chunki qisqa muddatli kreditlar (portfelning 68,5 foizi) faqat aylanma mablag'ni qoplaydi, ammo kapital qo'yilmalarni (zavod, texnologiya) moliyalashtira olmaydi.

EIZdagi ijobiy dinamika (1,8 barobar o'sish) shuni ko'rsatadiki, moliya-kredit vositalari (imtiyozli kredit + soliq rejimi) kompleks qo'llanilganda sinergetik samara beradi. Yakkalanib qolgan bank krediti yuqori foiz stavkasi tufayli o'zining investitsion jozibadorligini yo'qotmoqda.

Hududiy iqtisodiy o'sishni ta'minlashda moliya-kredit mexanizmining ta'siri chiziqli emas, balki hududning investitsion "yutilish qobiliyati"ga bog'liq. Aniqlanishicha, bank kreditlari hajmining oshishi yalpi hududiy mahsulot o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatsa-da, bu ta'sir foiz stavkalarining yuqoriligi va kredit muddatlarining qisqaligi sababli cheklangan xarakterga ega.

Amaldagi bank tizimi hududlarni rivojlantirish drayveri bo'lishdan ko'ra, ko'proq tijorat foydasini maksimallashtirishga yo'naltirilgan. Hududiy investitsion loyihalarni moliyalashtirishda garov ta'minoti muammosi eng katta to'siq bo'lib qolmoqda. Shu bois, davlat kafolat jamg'armalarining hududiy filiallari faoliyatini faollashtirmasdan turib, investitsion faollikni oshirib bo'lmaydi.

Ushbu tadqiqot moliya-kredit mexanizmlarining an'anaviy vositalariga qaratilgan bo'lib, kelgusi ilmiy izlanishlarda quyidagi yo'nalishlarni o'rganish maqsadga muvofiq:

Hududiy kichik biznesni kreditlashda muqobil moliyalashtirish platformalari (kraudfanding, P2P kreditlash) imkoniyatlarini baholash.

Aholisining aksariyat qismi musulmon bo'lgan hududlarda investitsion faollikni oshirishda islomiy obligatsiyalar (Sukuk) va hamkorlikka asoslangan moliyalashtirish (Mudaraba) mexanizmlarining potensialini o'rganish.

Har bir hududning "o'sish nuqtalari"dan kelib chiqib, aniq sohalar (masalan, Surxondaryoda agrar, Navoiyda sanoat) kesimida kredit samaradorligini alohida ekonometrik modellarda tahlil qilish.

Mazkur tadqiqotda olingan empirik natijalar O'zbekiston hududlarini iqtisodiy rivojlantirishda moliya-kredit mexanizmlarining o'rni va samaradorligi borasida mavjud ilmiy qarashlarni qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi. Quyida olingan natijalarning interpretatsiyasi va ularning ilmiy asoslari keltirilgan.

Xulosa va takliflar.

Ushbu tadqiqot hududiy iqtisodiyotni moliyalashtirishdagi tarkibiy muammolarni aniqlash va investitsion jozibadorlikni oshirishning yangi mexanizmlarini ishlab chiqishga qaratildi. Olingan natijalar asosida quyidagi qat'iy xulosalar shakllantirildi:

ekonometrik tahlil shuni isbotladiki, O'zbekiston hududlarida investitsion faollikni belgilovchi asosiy omil – bu soliq imtiyozlari (fiskal rag'batlar) emas, balki moliyaviy resurslarning mavjudligi va narxidir. Aniqlanishicha, kredit foiz stavkalarining 1 foizga pasayishi investitsiya hajmini o'rtacha 0,7 foizga oshiradi. Bu shuni anglatadiki, qimmat kredit resurslari sharoitida joriy etilayotgan soliq preferensiyalari kutilgan "multiplikator effekti"ni bermayapti;

mazkur ish hududiy rivojlanish nazariyasiga "Institutsional kredit to'sig'i" tushunchasini kiritib, markazlashgan bank tizimi sharoitida chekka hududlar "kapital ochligi" holatiga tushib qolishini ilmiy asoslab berdi. Isbotlandiki, bank filiallarining kredit qarorlarini qabul qilishdagi mustaqilligining cheklanganligi hududiy loyihalarni moliyalashtirishda byurokratik va vaqt yo'qotishlariga sabab bo'lib, investitsion muhitni yomonlashtirmoqda.

Mavjud nomutanosiblikni bartaraf etish uchun quyidagi amaliy yechim va tavsiyalar taklif etiladi:

hududlarning iqtisodiy rivojlanish darajasidan (koeffitsiyentidan) kelib chiqib, Markaziy bank qayta moliyalash stavkasiga pasaytiruvchi marjalarni qo'llash;

tijorat banklari viloyat filiallarining kredit ajratish limitlarini oshirish va hududiy risklarni baholashning avtonom tizimini joriy etish taklif etiladi;

tadqiqot rasmiy bank sektori ma'lumotlariga asoslandi. Kelgusi izlanishlarda norasmiy moliyaviy oqimlar va raqamli moliyaviy platformalar (FinTech)ning hududiy mikrobiznesga ta'sirini o'rganish maqsadga muvofiq;

iqtisodiy rivojlanish darajasi past bo'lgan hududlar (4-5 toifa) uchun Markaziy bankning qayta moliyalash stavkasidan pasaytirilgan koeffitsiyentlarda maqsadli resurslar ajratish;

tijorat banklarining viloyat filiallariga kredit ajratish bo'yicha mustaqil limitlarni oshirish.

Hududiy investitsion salohiyatni ro'yobga chiqarishning kaliti – bu markazdan beriladigan dotatsiyalar emas, balki mahalliy moliyaviy institutlarning mustaqilligini ta'minlovchi va hududiy risklarni adolatli baholovchi moslashuvchan kredit mexanizmidir.

Adabiyotlar/Jumepamypa/References:

Abdullaev, Z. A. (2021). Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda bank tizimining roli: Muammolar va yechimlar. *Iqtisodiyot va moliya*, 14(2), 45–52.

Asian Development Bank. (2022). *Uzbekistan: Structural Transformation and Regional Inequality*. ADB Publications.

Batrancea, I., Rathnaswamy, M. M., & Batrancea, L. (2021). A panel data analysis on determinants of economic growth in seven non-BCBS countries. *Journal of the Knowledge Economy*, 13(2), 1651–1665.

Berdiyev, G. I. (2023). Hududiy investitsiya muhitini yaxshilashda soliq imtiyozlarining samaradorligi tahlili. *Xalqaro moliya va hisob*, 4(3), 12–19.

Dinh, T. T., Vo, D. H., & Nguyen, T. C. (2019). Foreign direct investment and economic growth in the short run and long run: Empirical evidence from developing countries. *Journal of Risk and Financial Management*, 12(4), 176.

Ergashev, A. (2020). *Regional economic development in Uzbekistan: The role of small business and private entrepreneurship*. LAP Lambert Academic Publishing.

Khurramov, A. M. (2022). Moliya-kredit mexanizmlari orqali hududiy iqtisodiyotni barqarorlashtirish yo'llari. *Biznes Ekspert*, 10(178), 22–27.

Li, Z., & Liu, Y. (2021). Financial development, regional disparity, and economic growth: Evidence from China. *Sustainability*, 13(4), 1845.

Martinez-Vazquez, J., & Timofeev, A. (2020). Impact of fiscal decentralization on regional economic growth. *Journal of Economic Geography*, 20(3), 625–652.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. (2024). *O'zbekiston Respublikasi hududlarining ijtimoiy-iqtisodiy holati (2023-yil yanvar-dekabr)*. Toshkent: Statistika agentligi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni.

Rasulov, T. S. (2024). Raqamli iqtisodiyot sharoitida hududiy investitsion loyihalarni kreditlashning innovatsion usullari. *Iqtisodiyot va ta'lim*, 25(1), 88–95.

Tursunov, B. O. (2020). Aspects of increasing the investment attractiveness of regions in the conditions of economic modernization. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 8(3), 164–174.

Vahabov, A. V., & Malikov, T. S. (2019). *Moliya: Darslik. Iqtisod-Moliya*.

World Bank. (2023). *Toward a Prosperous and Inclusive Future: The Second Systematic Country Diagnostic for Uzbekistan*. The World Bank Group.

Zhang, X., Wan, G., & Zhang, J. (2019). Digital finance, digital divide and regional economic growth. *China Economic Review*, 56, 101306.